

Broj: I-ZD-1-11/12
Dana: 29. juna 2012.
Novi Sad

DOM ZDRAVLJA

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA ZDRAVSTVO, SOCIJALNU POLITIKU I DEMOGRAFIJU

MINISTARSTVO ZDRAVLJA

Postupajući po predstavi građana, kao i po sopstvenoj inicijativi na osnovu saznanja iz drugih izvora, a u skladu sa posebnim ovlašćenjem da prikuplja informacije o primeni zakona i drugih propisa koji se tiču prava deteta, te da nadgleda praksu i kontinuirano prati ostvarivanje prava deteta, Pokrajinski ombudsman je pokrenuo postupak kontrole zakonitosti, celishodnosti i efikasnosti postupanja zdravstvenih ustanova na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine, s obzirom na saznanja o mogućoj povredi prava deteta na zdravstvenu zaštitu.

Pokrajinski ombudsman je došao do saznanja da je domovima zdravlja i drugim zdravstvenim ustanovama na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine dostavljen dopis Ministarstva zdravlja broj 500-01-1782/2011-07 od 28. decembra 2011. godine, kojim se nalaže obaveza isticanja obaveštenja na vidnim mestima u zdravstvenim ustanovama, u kojem će se navesti da se prijem dece uzrasta do 15 godina može vršiti isključivo uz prisustvo roditelja, usvojitelja ili staratelja. Kao razlog ovome, Ministarstvo zdravlja u istom dopisu navodi da su zdravstvene ustanove često suočene sa situacijom da se deca uzrasta mlađeg od 15 godina života obraćaju sama zdravstvenoj ustanovi radi prijema i pružanja zdravstvene zaštite, bez pratnje roditelja ili staratelja, a kao pravni osnov citira se odredba člana 35. Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Sl. glasnik RS“, br. 107/2005, 72/2009 - dr. zakon, 88/2010, 99/2010 i 57/2011), kojom je propisano da ako je pacijent maloletan ili je lišen poslovne sposobnosti, medicinska mera nad njim može se preduzeti uz obaveštenje i pristanak njegovog zakonskog zastupnika (roditelj, usvojitelj ili staratelj). U dopisu je nakon pojma „medicinska mera“ iz zakonske odredbe, u zagradi navedeno „pregled, anamneza, dijagnoza, dijagnostičke mere, terapija, saveti dati pacijentu i dr.“.

Pokrajinskom ombudsmanu obraćali su se kako roditelji tako i zdravstveni radnici, s obzirom na svakodnevne probleme sa kojima se i jedni i drugi susreću zbog primene gore navedenog uputstva od strane zdravstvenih ustanova. Problemi su brojni, a primera radi odnose se, između ostalog, na obavezu roditelja da odsustvuju sa posla radi vođenja deteta kod lekara i u slučajevima najjednostavnijih oblika pružanja zdravstvene zaštite, postupanje prilikom organizacije i sprovođenja sistematskih pregleda učenika, kao i u slučajevima kada se ambulanta nalazi u školskoj zgradi, obezbeđivanje

zdravstvene zaštite najugroženijim kategorijama dece („deca ulice“, u svratištima i sl.) i drugi.

U cilju potpunijeg utvrđivanja činjeničnog stanja, Pokrajinski ombudsman se obratio Ministarstvu zdravlja radi obaveštenja o ovom slučaju i razlozima donošenja uputstva navedene sadržine, te izjašnjenja o definiciji termina „medicinska mera“, kao i kojim propisom je bliže određen.

S obzirom na nadležnosti Pokrajinskog sekretarijata za zdravstvo, socijalnu politiku i demografiju da prati stanje u oblasti zdravstvene zaštite i zdravstvenog stanja stanovništva na nivou Autonomne Pokrajine Vojvodine i primenu zakona i drugih propisa u oblasti zdravstva, ombudsman je obavestio sekretarijat o mogućnosti postojanja povrede prava deteta na zdravstvenu zaštitu i pozvao da dostavi izjašnjenje i stav o ovom pitanju, kao i o definiciji termina „medicinska mera“ i kojim propisom je bliže određen.

U odgovoru Ministarstva zdravlja, po dopisu broj 500-01-0449/2012-02 od 15. maja 2012. godine, navodi se da je dopis Ministarstva zdravlja 500-01-1782/2011-07 od 28. decembra 2011. godine upućen zdravstvenim ustanovama sa ciljem da se ukaže na obavezu da postupaju u skladu sa odredbama člana 35. Zakona o zdravstvenoj zaštiti. Ovim odredbama je propisano da se nad maloletnim pacijentom medicinska mera može preduzeti uz obaveštenje i pristanak njegovog zakonskog zastupnika (roditelja, usvojitelja ili staratelja). Kako se u zdravstvenim ustanovama često dešava da se deca uzrasta mlađeg od 15 godina, sama obraćaju za prijem i pružanje zdravstvene zaštite, odnosno bez pratnje roditelja ili staratelja, to je bilo neophodno ukazati zdravstvenim ustanovama na poštovanje Zakonom utvrđene obaveze, prilikom prijema i pružanja zdravstvene zaštite ovoj populaciji. U dostavljenom obaveštenju izričito je naglašeno da se navedeno ne odnosi na postupanje u hitnim slučajevima. U pogledu navoda ombudsmana koji se odnose na potrebu zaposlenih roditelja da odsustvuju sa posla radi odlaska deteta u zdravstvenu ustanovu, Ministarstvo napominje da je briga roditelja o obezbeđivanju prava na zdravstvenu zaštitu dece, jedno od osnovnih roditeljskih prava i obaveza utvrđenih propisima iz oblasti porodičnog prava, tako da je sa dostavljenim obaveštenjem samo ukazano roditeljima na poštovanje i primenu elementarnih roditeljskih prava i obaveza. U vezi zahteva ombudsmana koji se odnosi na termin „medicinska mera“ i propis kojim je taj termin određen, Ministarstvo se izjasnilo da je taj pojam sastavni deo definicije zdravstvene zaštite, a koja je utvrđena odredbama stava 2. člana 2. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, koji glasi: „Zdravstvena zaštita, u smislu ovog zakona, obuhvata sprovođenje mera za očuvanje i unapređenje zdravlja građana, sprečavanje, suzbijanje i rano otkrivanje bolesti, povreda i drugih poremećaja zdravlja i blagovremeno i efikasno lečenje i rehabilitaciju.“

U odgovoru Pokrajinskog sekretarijata za zdravstvo, socijalnu politiku i demografiju, po dopisu broj 129-50-1/12 od 09. maja 2012. godine, navodi se da je odredbom stava 1. člana 35. Zakona o zdravstvenoj zaštiti propisano da ako je pacijent maloletan ili je lišen poslovne sposobnosti, medicinska mera nad njim može se preduzeti uz obaveštenje i pristanak njegovog zakonskog zastupnika (roditelj, usvojitelj ili staratelj). Stavom 3.

istog člana propisano je da dete koje je navršilo 15. godinu života može samo dati pristanak na predloženu medicinsku meru. Ove odredbe Zakona su obavezujuće i ne ostavljaju mogućnost za eventualne izuzetke od propisanog i moraju se kao takve poštovati. Pojam medicinske mere nije posebno definisan Zakonom, ali se iz odredbe člana 36. koji govori o uvidu u medicinsku dokumentaciju, može posredno izvesti zaključak da se anamneza, dijagnoza i dijagnostičke mere, terapija, rezultat terapije i saveti dati pacijentu mogu smatrati medicinskom merom. Budući da je odredbom stava 3. člana 30. Zakona propisano da pregledu pacijenta i preduzimanju medicinskih mera nad njim smeju prisustvovati samo zdravstveni radnici, može se posredno zaključiti da sam pregled pacijenta ne predstavlja medicinsku meru. Budući da Zakonom o zdravstvenoj zaštiti nije tačno definisano šta se smatra medicinskom merom, u smislu zakona ostavljen je slobodan prostor za proizvoljno tumačenje ovog pravnog pojma. Po mišljenju Pokrajinskog sekretarijata, sam pregled pacijenta kada se ne radi o hitnom slučaju i obavezni sistematski pregled bi se mogao obaviti i bez posebnog pristanka staratelja, ali ništa više od toga. To bi se moralo zakonom precizno urediti i odrediti možda još jednu nižu granicu npr. 10 godina, ispod koje deca sama ne mogu odlaziti kod lekara. Takođe bi se morao propisati i izuzetak od pravila kada su u pitanju „deca ulice“ čiji su staratelji nedostupni i to uz saradnju sa centrima za socijalni rad ili vaspitačima u svratištima. Polazeći od navedenog, Pokrajinski sekretarijat smatra da je poželjno da zakonski zastupnici dece do 15 godina i dalje daju pristanak za preduzimanje medicinskih mera nad svojom decom, što je u krajnjoj liniji i dužnost u vršenju roditeljskog prava. Međutim, budući da je praksa pokazala da ovako stroga pravna norma nije održiva, morali bi se jasno urediti uslovi pod kojima bi se zdravstvena zaštita dece u interesu dece mogla sprovesti i bez prisustva zakonskih zastupnika, o čemu bi poslednju i presudnu reč trebala dati struka, i to pre svih pedijatri i dečiji psiholozi.

Pokrajinski ombudsman je tokom istrage naročitu pažnju obratio na mogućnost nastanka posledice da, u slučaju neobezbeđivanja ličnog prisustva roditelja, usvojitelja ili staratelja pri preduzimanju medicinske mere, znatan broj dece ostane uskraćen za korišćenje lekarskih usluga. Ovo se posebno odnosi na decu koja čine naročito osetljivu, marginalizovanu i socijalno ugroženu kategoriju stanovništva (npr. deca bez roditeljskog staranja, deca koja su smeštena u ustanovama socijalne zaštite, deca socijalno ugroženih i siromašnih porodica, izbegla i raseljena maloletna lica, deca sa invaliditetom i smetnjama u razvoju, deca ulice, deca žrtve nasilja i ostala) koja bi na ovaj način ostala izvan sistema zdravstvene zaštite. Takođe, stepen obuhvata dece i kvalitet pruženih usluga mogao bi biti dodatno umanjen a rad na unapređenju zdravlja, prevenciji, sprečavanju i ranom otkrivanju bolesti, lečenju, rehabilitaciji bolesnih i povređenih, organizovanju sistematskih pregleda, unapređenju reproduktivnog zdravlja mladih maloletnih lica (dece od 14. godina) dodatno otežan, što svakako nije u skladu sa intencijom zakonodavca u pogledu unapređenja zdravlja i zdravstvene zaštite dece u Republici Srbiji, utvrđenog Strategijom razvoja zdravlja mladih u Republici Srbiji koja predviđa unapređenje kvaliteta, efikasnosti i dostupnosti zdravstvene zaštite i osposobljavanje mladih za brigu o sopstvenom zdravlju uz iznalaženje novih pristupa.

Odredbom stava 1. člana 24. Konvencije o pravima deteta (Generalna skupština UN, 1989.) propisano je da države ugovornice deci priznaju pravo na uživanje najvišeg

ostvarivog standarda i na kapacitete za lečenje i zdravstvenu rehabilitaciju, kao i da će država ugovornica nastojati da obezbedi da nijedno dete ne bude lišeno prava pristupa takvim uslugama zdravstvene zaštite. Nadalje, odredbom stava 2. istog člana propisana je obaveza države da teži punom ostvarivanju ovog prava, a posebno da obezbedi pružanje potrebne medicinske pomoći i zdravstvene zaštite svoj deci, sa naglaskom na razvoj primarne zdravstvene zaštite.

Odredbom člana 20. Zakona o zdravstvenoj zaštiti propisano je načelo pravičnosti zdravstvene zaštite koja se ostvaruje zabranom diskriminacije prilikom pružanja zdravstvene zaštite po osnovu rase, pola, starosti, nacionalne pripadnosti socijalnog porekla, veroispovesti, političkog ili drugog ubeđenja, imovnog stanja, kulture, jezika, vrste bolesti, psihičkog ili telesnog invaliditeta.

Odredbom stava 2. člana 25. Zakona o zdravstvenoj zaštiti propisano je da svako dete do navršenih 18 godina života ima pravo na najviši mogući standard zdravlja i zdravstvene zaštite.

S obzirom na utvrđeno činjenično stanje i relevantne odredbe važećih pravnih propisa, Pokrajinski ombudsman, u skladu sa članom 33. Pokrajinske skupštinske odluke o Pokrajinskom ombudsmanu ("Sl. list AP Vojvodine", br. 23/2002, 5/2004, 16/2005 i 18/2009), daje sledeće:

MIŠLJENJE

Izričito uslovljavanje ostvarivanja prava dece uzrasta do 15 godina života na pružanje zdravstvene zaštite (osim u hitnim slučajevima), obaveznim prisustvom njihovih roditelja, usvojitelja ili staratelja, nema osnov u važećim pravnim propisima.

Ovakvo restriktivno tumačenje zakonske odredbe u suprotnosti je sa zakonskim načelima pristupačnosti i pravičnosti zdravstvene zaštite, te nije u skladu sa osnovnom svrhom sistema zdravstvene zaštite dece i principima najboljeg interesa deteta, a u stvarnosti proizvodi različite negativne posledice kojima je zajednički imenitelj ugrožavanje ostvarivanja prava deteta na zdravstvenu zaštitu, za koje je zakonom posebno utvrđena obaveza primene najviših mogućih standarda zdravlja i zdravstvene zaštite.

Obaveštenje Ministarstva zdravlja ne uzima u obzir specifičnost zdravstvenih potreba dece različitog razvojnog uzrasta, vrstu i dužinu trajanja zdravstvene usluge, ne pruža precizno tumačenje pojma „medicinska mera“ niti mogućnost davanja obaveštenja i obezbeđivanja pristanka roditelja, staratelja ili usvojitelja na drugi način sem njihovog ličnog prisustva. Od naročito štetnog uticaja na zdravstvenu zaštitu dece jeste i činjenica da Ministarstvo zdravlja u obaveštenju nije predvidelo način izuzeća od ovog pravila i mogućnost da se, u cilju najboljeg

interesa deteta, pod posebnim okolnostima saglasnost ishoduje od strane drugog odraslog lica. Obaveštenje se ne može smatrati potpunim i zakonitim jer je odredbom stava 1. člana 32. Zakona o zdravstvenoj zaštiti propisano i da pacijent može dati pristanak na predloženu medicinsku meru usmeno ili pismeno, odnosno prećutno (ako se nije protivio), čime se pruža mogućnost da se lekarska usluga detetu pruži uz pismenu ili usmenu saglasnost roditelja, staratelja i usvojitelja uz prethodno obaveštenje, a ne isključivo uz njegovo lično prisustvo.

Upravo je u smislu ostvarivanja standarda najboljeg interesa deteta, zakonskom odredbom „uz obaveštenje i pristanak njegovog zakonskog zastupnika“, s jedne strane, omogućeno zakonskim zastupnicima da vrše svoju roditeljsku, odnosno starateljsku dužnost, tako što će na celishodne i efikasne načine (pismeno, telefonskim i drugim usmenim putem) biti obavestavani, odnosno davati svoj pristanak. Na isti način, s druge strane, zdravstvenim radnicima odnosno zdravstvenim saradnicima biće omogućeno nesmetano obavljanje delatnosti zdravstvene zaštite, uz poštovanje zakonske dužnosti preduzimanja propisanih mera ukoliko zdravstveni radnik smatra da zakonski zastupnik pacijenta ne postupa u najboljem interesu deteta, kao i obaveze unošenja u medicinsku dokumentaciju svih podataka koji se odnose na činjenicu obavestavanja i davanja pristanka.

U smislu ovog mišljenja, a na osnovu ovlašćenja ombudsmana da, ukoliko utvrdi postojanje povrede ljudskih prava, predloži pravila ponašanja za unapređenje rada i postupanja sa građanima, Pokrajinski ombudsman poziva zdravstvene ustanove, kao i sve nadležne organe s obzirom na njihove zakonske nadležnosti u pogledu društvene brige za zdravlje stanovništva, da korišćenjem celishodnih rešenja kojima će se obezbediti obaveštenje i pristanak zakonskog zastupnika deteta, u skladu sa zakonom, unaprede efikasno ostvarivanje zdravstvene zaštite dece uzrasta do 15 godina života.

S poštovanjem,

**ZAMENICA POKRAJINSKOG
OMBUDSMANA**

Marija Kordić